

Lublin, 8 stycznia 2020 r.

dr hab. Sławomir Patyra, prof. UMCS
Wydział Prawa i Administracji
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej
w Lublinie

Recenzja
osiągnięć naukowych oraz aktywności naukowej, organizacyjnej i dydaktycznej
doktora Grzegorza Pastuszko

1. Uwagi wstępne

Wykonując postanowienie Centralnej Komisji do Spraw Stopni i Tytułów z dnia 3 września 2019 r. (Nr BCK – I – L – 8721/19), przedkładam recenzję dotyczącą osiągnięć naukowych Pana Doktora Grzegorza Pastuszko, w tym zgłoszonego przez niego osiągnięcia naukowego w postaci monografii pt. *Zasada autonomii regulaminowej Sejmu, Senatu i Zgromadzenia Narodowego w polskim prawie parlamentarnym. Rozważania na tle uregulowań Konstytucji RP z 2 kwietnia 1997 roku*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2019, ss. 402, pozostałego dorobku naukowego oraz aktywności organizacyjnej i dydaktycznej.

Niniejsza recenzja opiera się na kryteriach określonych w ustawie z dnia 14 marca 2003r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (t. j. Dz. U. z 2017 r., poz. 1789). Zgodnie z jej art.16 ust. 1 w związku z art. 179 ust. 2 ustawy z dnia 3 lipca 2018 r. Przepisy wprowadzające ustawę - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2018 r., poz. 1669) do postępowania habilitacyjnego może zostać dopuszczona osoba, która posiada stopień doktora oraz osiągnięcia naukowe lub artystyczne, uzyskane po otrzymaniu stopnia doktora, stanowiące znaczny wkład autora w rozwój określonej dyscypliny naukowej lub artystycznej oraz wykazuje się istotną aktywnością naukową lub artystyczną.

Doktor Grzegorz Pastuszko legitymuje się dyplomem magistra prawa, uzyskanym w 2005r. na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie. W 2008 r., na tym samym Wydziale, Habilitant uzyskał stopień naukowy doktora nauk prawnych na podstawie rozprawy doktorskiej pt. *Ustrojowa rola opozycji*

parlamentarnej w świetle Konstytucji z 1997 roku, przygotowanej pod kierunkiem naukowym prof. zw. dr. hab. Wiesława Skrzydło (recenzenci w przewodzie : prof. zw. dr. hab. Ewa Gdulewicz oraz prof. zw. dr. hab. Andrzej Szmyt).

Aktualnie, doktor Grzegorz Pastuszko zatrudniony jest na stanowisku adiunkta w Katedrze Instytucji Prawnych i Praw Człowieka Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Rzeszowskiego.

Jako osiągnięcie naukowe, stanowiące znaczny wkład w rozwój dyscypliny naukowej - prawo w rozumieniu art. 16 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki, Habilitant przedstawił rozprawę pt. *Zasada autonomii regulaminowej Sejmu, Senatu i Zgromadzenia Narodowego w polskim prawie parlamentarnym. Rozważania na tle uregulowań Konstytucji RP z 2 kwietnia 1997 roku*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2019, ss. 402.

2. Ocena rozprawy habilitacyjnej

a. ocena ogólna

Wybór tematu rozprawy należy ocenić pozytywnie, tym bardziej, że Autor zmierzył się z problematyką, która w dotychczasowym dorobku polskiej literatury prawa konstytucyjnego nie doczekała się opracowania monograficznego. Opracowania poświęcone tej materii – zarówno w postaci artykułów naukowych, komentarzy tudzież ekspertyz – miały jak dotąd charakter przyczynkowski i wycinkowy, obejmując zjawiska związane z autonomią regulaminową parlamentu w relatywnie wąskim zakresie. Tymczasem, zagadnienie to stanowi szczególnie ważny element konstrukcji ustroju Rzeczypospolitej Polskiej, zarówno w odniesieniu do miejsca i roli obydwu izb parlamentu w systemie organów państwowych, jak również – a może przede wszystkim – dla funkcjonowania mechanizmów podziału władzy i równowagi władz w ramach modelu rządów, przyjętego w Konstytucji z 2 kwietnia 1997 r. Niewątpliwą zaletą monografii Habilitanta jest w szczególności to, iż badania ujętej w jej tytule problematyki, nie redukuje ona li tylko do kwestii teoretycznych, czy też *stricte* funkcjonalnych, ale obejmuje także szeroką perspektywę systemową. Poczynione w rozprawie ustalenia, dotyczące miejsca i roli zasady autonomii regulaminowej w systemie rządów stanowią zatem istotny głos w dyskusji dotyczącej granic wzajemnej ingerencji poszczególnych organów podzielonej władzy, wokół której ogniskują się jednak podstawowe dylematy aktualnej praktyki konstytucyjnej. Tym samym, problematyka będąca przedmiotem

rozprawy doktora Grzegorza Pastuszko zaspokaja wyraźnie odczuwalny deficyt naukowy w zakresie bezpośrednio odnoszącym się do problematyki funkcjonowania parlamentu, a ponadto – z uwagi na jej aktualność i kompleksowość – ma wręcz charakter uniwersalny.

Podkreślenia wymaga, że Autor bardzo precyzyjnie wyznaczył granice prowadzonych badań. Obejmują one zasadę autonomii w najszerszym z możliwych wymiarów podmiotowych, tj. zarówno w odniesieniu do Sejmu i Senatu, jak i Zgromadzenia Narodowego. Równie precyzyjnie określone zostały cele badawcze rozprawy obejmujące cztery obszary analiz, mianowicie konstytucyjne podstawy autonomii regulaminowej, miejsce regulaminów w systemie źródeł prawa, zakres systemowych ograniczeń autonomii, wreszcie rozważenie potrzeby dalszego obowiązywania tej zasady, w kontekście możliwych jej modyfikacji (s. 10 – 11 Wstępu).

Konstrukcja rozprawy, złożonej z sześciu rozdziałów, jest poprawna. Na pozytywną ocenę zasługuje również jej merytoryczna zawartość. Na szczególne uznanie zasługuje zwłaszcza wielość podnoszonych w jej treści problemów badawczych, w szczególności trafnie wyeksponowany wątek „przenikania się” i wzajemnego oddziaływania norm konstytucyjnych, regulaminowych i ustawowych (np. s. 188 – 266). Opracowanie charakteryzuje się wysokim poziomem erudycyjnym. Autor swobodnie porusza się zarówno w obszarze refleksji teoretycznych, jak i dogmatycznych. Dowodzi to nie tylko dobrego przygotowania merytorycznego, ale również biegłej znajomości poglądów doktryny. Miejscami można jednak odnieść wrażenie, że Habilitant nie docenia tkwiącego w nim potencjału, pozostawiając pewne kwestie w sferze naukowych niedopowiedzeń. Jeżeli jest to efekt skromności Autora, to w tym wypadku zdecydowanie nadmiernej, wszak Habilitant aspiruje do grona samodzielnych badaczy prawa konstytucyjnego, a recenzowana rozprawa ma być tego zamiaru bezpośrednim potwierdzeniem. Uwaga ta dotyczy przede wszystkim kwestii omawianych w dwóch rozdziałach pracy : czwartym i szóstym. W pierwszym z wymienionych, odnosząc się do specyfiki usytuowania regulaminów parlamentarnych w aktualnym systemie źródeł prawa, Autor, co prawda, rzetelnie i skrupulatnie przywołuje poglądy doktrynalne na temat natury regulaminów, nie formułuje jednak własnego stanowiska względem ich charakteru, ograniczając się jedynie do konstatacji odnoszących się do tego, czym regulaminy na pewno nie są (s. 114 – 118). W stosunku do rozdziału szóstego, źródłem mojej pretensji do Habilitanta jest brak jednoznacznego stanowiska w rudymenarnej obecnie kwestii dopuszczalnego zakresu ingerencji uchwał Sejmu w sferę regulacji konstytucyjnej (s. 338 – 345), do którego to problemu powrócę w dalszej części recenzji.

Lektura monografii nie pozostawia wątpliwości, że wiodącą metodą badawczą, wykorzystywaną przez Autora jest metoda dogmatyczno – prawna. Sposób jej zastosowania nie budzi zastrzeżeń. W rozważaniach zdecydowanie dominuje analiza, co wynika przede wszystkim z pionierskiego charakteru problematyki podjętej w monografii. Habilitant korzysta też z metody teoretyczno – prawnej oraz z metody retrospektywnej (historyczno – prawnej), za pomocą której m. in. zgrabnie „wplata” reminiscencje historyczne w tok rozważań poświęconych aktualnym konstrukcjom ustrojowym (dotyczy to zwłaszcza wspomnianego już rozdziału czwartego książki, dotyczącego miejsca regulaminów parlamentarnych w systemie źródeł prawa, w którym punkt odniesienia dla ustaleń badawczych stanowią rozważania na temat pozycji regulaminów pod rządami poprzednio obowiązujących konstytucji).

Na zdecydowanie pozytywną ocenę zasługuje baza źródłowa rozprawy doktora Grzegorza Pastuszko. Wręcz imponująco prezentuje się zestaw wykorzystanych w pracy aktów prawnych i orzeczeń, których wykaz liczy 10 stron tekstu, jak również dwukrotnie większy wykaz przywołanej literatury naukowej.

Rozprawa habilitacyjna autorstwa doktora Grzegorza Pastuszko napisana jest precyzyjnym, prawniczym językiem. Wywody Habilitanta są logiczne, dojrzałe naukowo i opatrzone rzetelną argumentacją, ilustrowaną тезami orzecznictwa i poglądami doktryny. Uważny Czytelnik odnajdzie w pracy nieliczne uchybienia językowe, np. kolokwializm na s. 22 („mieszanie się w sprawy wewnętrzne izby przez rząd”), czy też błąd deklinacyjny na s. 89 (powinno być „określonej” zamiast „określonego”) oraz błędy literowe (np. s. 201 i 211). Skala i charakter owych uchybień w żaden sposób nie umniejsza pozytywnej, wysokiej oceny strony formalnej pracy.

b. ocena zagadnień szczegółowych rozprawy habilitacyjnej

Rozdział pierwszy rozprawy (*Zasada autonomii parlamentu – uwagi wprowadzające*) ma charakter teoretyczny, stanowiąc tym samym punkt wyjścia do rozważań natury dogmatycznej, ujętych w kolejnych – oprócz drugiego - rozdziałach książki. Autor rozpoczyna rozważania ujęte w tym rozdziale od prezentacji szerokiego *spectrum* znaczeniowego pojęcia „autonomia parlamentu”, z uwzględnieniem zarówno poglądów doktryny polskiej, jak i reprezentatywnych stanowisk przedstawicieli doktryn zagranicznych (s. 16 – 20). Kolejny fragment obejmuje refleksje natury aksjologicznej, związane ze znaczeniem autonomii parlamentu w ustroju demokratycznym, jako zasady o charakterze

uniwersalnym, a nawet – jak wskazuje Habilitant – ponadkulturowym (s. 21). Trafnie zwraca przy tym uwagę na specyfikę przenikania się władzy ustawodawczej i wykonawczej, charakterystyczną dla systemu rządów parlamentarnych, które to zjawisko w naturalny sposób ogranicza autonomię parlamentu w jej normatywnej postaci. Rozważania te stanowią ważny punkt odniesienia dla dalszych analiz szczegółowych, odnoszących się do roli autonomii parlamentu w kontekście koegzystencji legislatury i egzekutywy w systemie rządów, przyjętym w Konstytucji z 2 kwietnia 1997 r. W końcowej części rozdziału, na pozytywną ocenę zasługuje dobrze przeprowadzona synteza podstawowych konstrukcji normatywnych, kształtujących autonomię parlamentu w aspekcie organizacyjnym, personalnym, budżetowym, administracyjnym, terytorialnym i jurysdykcyjnym. Autor zgrabnie ułożył wskazane wątki poza głównym nurtem rozprawy, jednocześnie sygnalizując, iż ma pełną świadomość wieloaspektowości omawianego zjawiska.

W rozdziale drugim (*Zasada autonomii regulaminowej parlamentu – perspektywa historyczna i teoretyczna*) Habilitant przeprowadził żmudną i udaną rekonstrukcję genezy autonomii parlamentu, zarówno w ujęciu historyczno – faktograficznym, jak i teoretycznym. W tej części pracy, na uwagę zasługuje zwłaszcza ciekawa analiza czterech fundamentalnych koncepcji postrzegania roli parlamentu i jego autonomii w doświadczeniach europejskiego i światowego parlamentaryzmu (s. 63 - 72). Umiejscowienie wskazanej problematyki w rozdziale drugim uznaję za trafne, gdyż ustalenia poczynione w analizowanych przez Habilitanta obszarach stanowią solidną podbudowę teoretyczną dla rozważań o charakterze *stricte* dogmatycznym, ujętych w kolejnych rozdziałach pracy. Można przy tym odnieść wrażenie, że Autor szczególnie dobrze „odnajduje się” w obszarze rozważań historycznych i teoretycznych, o czym świadczy zarówno swoboda przekazu, jak również precyzja, z jaką eksponuje problemy tej natury wprost powiązane z tematyką rozprawy.

Rozdział trzeci monografii (*Konstytucyjna regulacja zasady autonomii regulaminowej parlamentu*) rozpoczyna ujęta w formie syntezy refleksja na temat usytuowania zasady autonomii w dotychczasowych polskich doświadczeniach konstytucyjnych. Następnie, Autor przechodzi do gruntownej analizy treści art. 112 i art. 114 Konstytucji z 2 kwietnia 1997r. Pod względem merytorycznym, rozważania Habilitanta ujęte w tej części pracy zasługują na jednoznacznie pozytywną ocenę. Autor prawidłowo zidentyfikował podstawowe determinanty omawianego zjawiska. Dotyczy to w szczególności zakresu materii regulaminowej, wyznaczanego przez art. 112 Konstytucji. Habilitant trafnie eksponuje istotny, a często pomijany w rozważaniach naukowych, problem zakazu subdelegacji na poziom uchwał organów wewnętrznych parlamentu uprawnień do wyznaczania zakresu

autonomii regulaminowej izb. Jak trafnie wskazuje Grzegorz Pastuszko, zakaz poszerzania sfery autonomii izb poza zakres wyznaczony treścią art. 112 Konstytucji dotyczy również ustawodawcy (s. 84). Równie trafnie eksponuje specyfikę ujęcia w art. 112 Konstytucji zakresu regulowania obowiązków innych organów państwowych wobec Sejmu (s. 89 – 96). Sygnalizuje przy tym istotną kwestię ich odpowiedzialności z tytułu niewykonywania owych obowiązków (s. 95 – 96), jednak nie rozwija tego wątku szczegółowo, choć niewątpliwie zagadnienie to zasługuje na bardziej pogłębioną refleksję.

Na łamach rozdziału czwartego rozprawy (*Regulamin parlamentarny jako akt prawny*) Autor poczynił wiele istotnych ustaleń, związanych z systemowym znaczeniem regulaminu parlamentarnego. Za szczególnie doniosłe uznaję zwrócenie uwagi na rolę regulaminu jako swoistego regulatora demokratycznych mechanizmów funkcjonowania parlamentu, zwłaszcza w sferze zabezpieczenia praw opozycji (s. 104 i n.). Habilitant wyraziście wypowiada się na temat potrzeby uchwalenia stałego regulaminu Zgromadzenia Narodowego (s. 124), który to postulat zasługuje na pełne poparcie. Szczególnie istotny fragment tego rozdziału rozprawy poświęcony jest wykładni postanowień regulaminowych. Niestety, Autor potraktował tę kwestię wyłącznie teoretycznie, w oderwaniu od praktyki – zwłaszcza sejmowej – która od lat konsekwentnie odchodzi od wykładni „prezydialnej” na rzecz wykładni *ad hoc*, dokonywanej przez Marszałka prowadzącego obrady. Ważny element tej części książki stanowią ponadto rozważania Habilitanta poświęcone domniemaniu konstytucyjności regulaminu, ściśle i trafnie powiązane przezeń z zasadą autonomii parlamentu. Niestety, wątek ten nie doczekał się szerszego rozwinięcia, chociażby w kontekście spektakularnego wyroku Trybunału Konstytucyjnego w sprawie tzw. bankowej komisji śledczej. Powyższa uwaga wpisuje się w refleksję natury bardziej ogólnej, która wynika z lektury rozprawy. Oczekiwałbym bowiem od Autora częstszego konfrontowania ustaleń teoretycznych i dogmatycznych z praktyką parlamentarną. Mogłoby to bowiem pozytywnie wpłynąć na poziom stanowczości poglądów Habilitanta, zmierzających do rozstrzygnięcia dylematów, towarzyszących określeniu miejsca i roli regulaminów parlamentarnych w mechanizmie kształtowania autonomii parlamentu. Owo oczekiwanie motywuję dwojako : po pierwsze, kwestie te od lat są niejako zawieszone w próżni doktrynalnej; po drugie, jakość wywodów Autora, zawartych w recenzowanej książce, dowodzi ponad wszelką wątpliwość, iż posiada on niezbędne kompetencje by sprostać temu zadaniu.

Z punktu widzenia realizacji celów, wyznaczonych przez Habilitanta we Wstępie do rozprawy, kluczowe znaczenie ma jej rozdział piąty (*Problem ingerencji prawodawstwa zewnętrznego w sprawy wewnętrzne parlamentu*). Autor trafnie dowodzi, że regulacja

konstytucyjna sfery organizacji i funkcjonowania parlamentu *per se* ogranicza jego autonomię, co najczęściej stanowi wyznacznik racjonalizacji systemu rządów (s. 155). Referując problem „nadwyżek” i „deficytów” regulaminowych, poddaje zasadnej krytyce nadmiernie rozbudowany w regulaminach zakres obowiązków podmiotów zewnętrznych, np. w ramach procedur związanych z dezyderatami i opiniami komisji (s. 118 i n.). W odniesieniu do kwestii nadmiernej regulacji właściwie identyfikuje problem usytuowania w regulaminach izb prezydenckiej kompetencji powoływania Marszałków Seniorów, referując rozbieżne w tym względzie poglądy doktryny, ale nie prezentując własnego stanowiska. W obszarze dotyczącym deficytów regulacji zwraca uwagę na szereg kwestii, np. brak ściśle określonego terminu, w którym Marszałek Sejmu miałby poddawać pod głosowanie projekt uchwały o skróceniu kadencji Sejmu w trybie art. 98 ust. 3 Konstytucji czy też brak terminu na rozpatrzenie tzw. weta ustawodawczego (s. 201). W świetle doświadczeń związanych z procesem ustawodawczym, zwłaszcza w praktyce Sejmu VIII i w początkach funkcjonowania Sejmu IX kadencji, na pełną aprobatę zasługuje również krytyka deficytów konstytucyjnej regulacji procesu ustawodawczego (s. 207 i n.). W odniesieniu do problemu ingerencji ustaw i w materię regulaminową Autor analizuje i obszernie komentuje przykłady ingerencji nadmiernej (s. 238 - 252), jednoznacznie opowiadając się za koncepcją rozstrzygania kolizji norm ustawowych i regulaminowych na rzecz tych pierwszych (s. 254 - 255). Ponadto, trafnie zwraca uwagę na efekt „przenikania” prawa unijnego do sfery regulaminowej parlamentu, czego najbardziej wyraźną egzemplifikacją jest powołanie i działalność w obu izbach komisji ds. Europejskich. Inspirujące i interesujące rozważania, ujęte w tym rozdziale kończy godny akceptacji postulat nowelizacji art. 112 Konstytucji, zarówno w aspekcie formalnym, tj. poprzez nadanie regulaminom formy ustawy, jak i materialnym, poprzez wyraźne zagwarantowanie w treści tego przepisu praw opozycji parlamentarnej.

Ostatni, szósty rozdział rozprawy habilitacyjnej doktora Grzegorza Pastuszko (*Zasada autonomii regulaminowej parlamentu a kontrola regulaminów parlamentarnych przez Trybunał Konstytucyjny*) rozpoczyna się od uwag prawnoporównawczych, dotyczących kontroli konstytucyjności regulaminów w doświadczeniach francuskich, niemieckich i włoskich, a następnie reminiscencji historycznych, obejmujących doświadczenia polskie schyłkowej PRL oraz okresu przekształceń ustrojowych lat 90-tych. Rozważania prowadzone w tej części rozdziału stanowią blisko połowę jego zawartości, stąd - w mojej ocenie - mogłyby być ujęte w formule bardziej zwartej, zwłaszcza że wykraczają poza sferę objętą tytułem rozprawy. W drugiej części rozdziału Habilitant koncentruje się na węzłowych i aktualnych problemach dotyczących zakresu kontroli konstytucyjności uchwał Sejmu i

Senatu, ze szczególnym naciskiem na pierwszy z wymienionych organów. W tym względzie porusza fundamentalny problem kognicji Trybunału Konstytucyjnego wobec tzw. uchwał stosowania prawa istotnych z punktu widzenia funkcjonowania ustroju państwa, np. dotyczących wyboru sędziów Trybunału Konstytucyjnego (s. 324 i n.). Z oczywistych przyczyn, rozważania Autora odnoszące się do tej kluczowej kwestii ogniskują się wokół tzw. kryzysu konstytucyjnego, zapoczątkowanego odmową przyjęcia przez Prezydenta Rzeczypospolitej ślubowania od trzech sędziów Trybunału, wybranych w sposób zgodny z Konstytucją przez Sejm VII kadencji i powiązanych z tą odmową uchwał Sejmu VIII kadencji z listopada 2015 r., stwierdzających brak mocy prawnej uchwał powołujących, podjętych przez Sejm VII kadencji. Główny punkt odniesienia dla prowadzonych przez Habilitanta analiz stanowi postanowienie Trybunału Konstytucyjnego z 7 stycznia 2016 r. (sygn. akt U 8/15). Uwagi Autora *à propos* tez orzeczenia oraz zgłoszonych doń zdań odrębnych są wyważone i obiektywne, jednak nie prowadzą do odpowiedzi na podstawowe pytanie, stanowiące w istocie źródło problemu. Czy za pomocą aktu stosowania prawa Sejm może modyfikować normy ustrojowe, dotyczące powoływania i odwoływania organów państwowych, przyznając sobie prawo do oceny skuteczności aktów wyboru, np. sędziów Trybunału Konstytucyjnego, przedstawicieli Izby wybranych do Krajowej Rady Sądownictwa, Rzecznika Praw Obywatelskich, itd.? Rozstrzygnięcie tego problemu nie tylko jest istotne z punktu widzenia zakresu kognicji sądu konstytucyjnego względem aktów prawnych parlamentu, nie tylko determinuje głębokość autonomii parlamentu, ale stanowi również *conditio sine qua non* funkcjonowania demokratycznego państwa prawnego. Niestety, w tym względzie Autor pozostawia Czytelnika z poczuciem niedosytu poznawczego, co konstatuje z pewnym rozczarowaniem, gdyż jednoznaczne stanowisko doktora Grzegorza Pastuszko w tej sprawie stanowiło by ważny głos w dyskusji publicznej, dotyczącej m. in. sposobu rozwiązywania kryzysu ustrojowego, z którym mamy obecnie do czynienia.

c. konkluzja.

Reasumując powyższe ustalenia stwierdzam, że rozprawa Pana doktora Grzegorza Pastuszko pt. *. Zasada autonomii regulaminowej Sejmu, Senatu i Zgromadzenia Narodowego w polskim prawie parlamentarnym. Rozważania na tle uregulowań Konstytucji RP z 2 kwietnia 1997 roku* (Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2019, ss. 402) jest dziełem opartym na przemyślanym założeniu badawczym, metodologicznie i

merytorycznie konsekwentnym. Zarówno sama tematyka rozprawy, jak również sposób ujęcia wynikających z niej problemów badawczych jednoznacznie przesądzają, iż opracowanie to ma charakter twórczy, a przez to stanowiący cenny wkład w rozwój badań naukowych nad konstytucjonalizmem państw współczesnych, w szczególności uniwersalnymi problemami ustrojowej regulacji zakresu autonomii parlamentu w Polsce oraz we współczesnych ustrojach demokratycznych. **Z powyższych względów stwierdzam, że oceniana rozprawa habilitacyjna spełnia wymagania potrzebne do uznania jej za osiągnięcie naukowe, w rozumieniu art. 16 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 14 marca 2003r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki.**

3. Ocena pozostałych osiągnięć oraz form aktywności naukowej.

Poza rozprawą habilitacyjną, dorobek naukowy Grzegorza Pastuszko po uzyskaniu stopnia naukowego doktora nauk prawnych obejmuje – nie licząc prac przyjętych do druku, ale jeszcze nie opublikowanych - 39 publikacji (w tym 2 monografie, 24 artykuły naukowe, 12 rozdziałów w monografii oraz 1 współautorski komentarz). Ponadto, w dorobku publikacyjnym Habilitanta mieści się 9 rozdziałów podręczników, 2 recenzje oraz 1 sprawozdanie pokonferencyjne. Dorobek ten należy uznać za znaczący w rozumieniu przepisów ustawy, w szczególności pod względem merytorycznym. Dowodzi zróżnicowania zainteresowań badawczych Habilitanta, obejmujących zagadnienia zarówno z zakresu polskiego, jak i obcego prawa konstytucyjnego.

Szczegółowa analiza treści opracowań doktora Grzegorza Pastuszko pozwala wyodrębnić w jego działalności naukowej aż sześć płaszczyzn badawczych. Stanowią je : problematyka statusu prawnego opozycji parlamentarnej w Polsce (1 monografia, 1 rozdział w monografii oraz 3 artykuły naukowe); zagadnienia statusu prawnego oraz funkcjonowania organów wewnętrznych parlamentu (2 rozdziały w monografiach, 3 artykuły naukowe), autonomia parlamentu (2 artykuły oraz monografia przedstawiona jako główne osiągnięcie naukowe w postępowaniu habilitacyjnym); parlamentaryzm brytyjski (1 rozdział w monografii, 6 artykułów naukowych); status ustrojowy organów władzy wykonawczej (2 rozdziały w monografiach, 6 artykułów naukowych); regulacja statusu jednostki w państwie (5 rozdziałów w monografiach).

Odnosząc się do poszczególnych obszarów zainteresowań i dokonań naukowych doktora Grzegorza Pastuszko na wyróżnienie zasługuje kilka publikacji. W pierwszym obszarze badawczym szczególnie istotna jest monografia, pt. *Wpływ opozycji parlamentarnej*

na funkcjonowanie naczelnych organów władzy państwowej – analiza problemu w świetle konstytucji z 1997 roku, Toruń 2018. Zawierając pogłębioną i wielowątkową analizę problemu miejsca opozycji w systemie rządów parlamentarnych w świetle polskich doświadczeń ustrojowych, dzieło to sytuuje się ponad wszelką wątpliwość w czołówce rodzimych opracowań poświęconych temu zagadnieniu, zarówno uwzględniając dorobek doktryny prawa konstytucyjnego, jak i dorobek nauk politycznych. W obrębie publikacji dotyczących statusu prawnego oraz funkcjonowania organów wewnętrznych parlamentu, forpocztę dokonań Habilitanta stanowi opracowanie pt. *Modele kierownictwa wewnętrznego w izbach pierwszych parlamentów* („Przegląd Sejmowy” 2017, nr 3.) Oparty na skrupulatnej analizie organizacji parlamentu w blisko 100 państwach współczesnych, artykuł ten nie tylko zawiera ogromny potencjał poznawczy, ale również skutecznie porządkuje dotychczasowe ustalenia doktryny dotyczące aktualnych modeli funkcjonowania izb parlamentarnych. W odniesieniu do problematyki autonomii parlamentu, nowatorski i inspirujący charakter przypisuję przede wszystkim publikacji pt. *O potrzebie uchwalenia nowego regulaminu Zgromadzenia Narodowego* („Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2015, nr 4). ów tytułowy postulat zawarł Autor również w rozprawie habilitacyjnej. W zakresie dotyczącym konstytucjonalizmu brytyjskiego, dorobek Habilitanta obejmuje przede wszystkim zagadnienia współczesnego parlamentaryzmu i jego reform. Za szczególnie istotne uznaję w tym względzie artykuły poświęcone modernizacji statusu Izby Lordów (m. in. *Skutki reform dotyczących funkcji ustawodawczej Izby Lordów – meandry praktyki ustrojowej* „Ius et Administratio” 2018, nr 4) oraz jednej z najbardziej fundamentalnych zmian ostatnich lat, dotyczącej formuły kadencji Izby Gmin (*Szywna formuła kadencji brytyjskiego parlamentu i jej ustrojowe implikacje*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2016, nr 2). W obszarze zagadnień związanych z funkcjonowaniem egzekutywy, za szczególnie wartościowe uznaję prace Habilitanta poświęcone problematyce zastępowania Prezydenta Rzeczypospolitej (5 publikacji) oraz odpowiedzialności politycznej rządu (zwłaszcza artykuł pt. *Instytucja konstruktywnego wotum nieufności w systemach ustrojowych państw europejskich – analiza prawnoporównawcza*, „Przegląd Sejmowy” 2014). Interesująco prezentują się również dokonania doktora Grzegorza Pastuszko w obszarze badań poświęconych statusowi jednostki, zwłaszcza odnoszące się do sfery wolności i praw jednostki w kontekście ich ograniczeń motywowanych bezpieczeństwem państwa (*Restrictions on the freedom and rights of the individual for reason of protection of state security and public order during the period of emergency states*, w: *From human rights to essential rights*, red. M. Sitek, L. Tafaro, M. Indellicato, Józefów 2018 (współautor : A. Trubalski).

Powyższe ustalenia prowadzą do jednoznacznej konstatacji, że opracowania składające się na pozostały dorobek naukowy Habilitanta charakteryzują się dużym zróżnicowaniem tematycznym, znamionującym szerokie *spectrum* jego naukowych zainteresowań i peregrynacji, a także odpowiednim poziomem merytorycznym, dowodząc tym samym predyspozycji Autora do poszukiwania i zgłębiania interesujących i oryginalnych problemów badawczych.

Dowodem znaczącej aktywności naukowej doktora Grzegorza Pastuszko jest również jego aktywność konferencyjna. Habilitant uczestniczył dotychczas w kilkudziesięciu konferencjach naukowych, zarówno rangi krajowej, jak i międzynarodowej, wygłaszając łącznie 13 referatów, w tym 3 w języku angielskim – w Niemczech, (Berlin) w Wielkiej Brytanii (Kent) i we Włoszech (Bari). W uzupełnieniu problematyki aktywności badawczej Habilitanta należy również zwrócić uwagę, iż w pierwszej połowie 2019 r. uczestniczył on w charakterze zastępcy kierownika w realizacji projektu badawczego, pt. *Komunikacja strategiczna w obszarze przeciwdziałania przyczynom przestępczości przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej*, finansowanego przez Fundusz Sprawiedliwości.

Analiza dotychczasowej działalności naukowej Pana doktora Grzegorza Pastuszko skłania do konkluzji, że **również pozostała działalność naukowa Habilitanta, zarówno w odniesieniu do form jej aktywności, jak również wartości merytorycznej spełnia wymogi ustawowe stawiane kandydatom ubiegającym się o stopień doktora habilitowanego.**

4. Ocena działalności dydaktycznej, popularyzatorskiej i organizacyjnej

Działalność dydaktyczna doktora Grzegorza Pastuszko obejmuje prowadzenie zajęć akademickich (wykłady, ćwiczenia, seminaria dyplomowe) z prawa konstytucyjnego w tym również w języku angielskim dla studentów z Litwy w ramach programu ERASMUS), historii ustroju i administracji, konstytucyjnego systemu organów państwowych, prawa parlamentarnego, współczesnych kultur prawnych, prawa partii politycznych oraz współczesnych ustrojów politycznych. Habilitant jest promotorem blisko 100 prac licencjackich i magisterskich. Podkreślenia wymaga również aktywność doktora Grzegorza Pastuszko w obszarze eksperckim na rzecz Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego (ponad 100 stanowisk i raportów, przygotowanych w ramach zespołu eksperckiego DIALOG).

Poprawnie prezentuje się również dorobek organizacyjny Habilitanta, obejmujący organizację 1 międzynarodowej konferencji naukowej, 1 konferencji krajowej oraz 4

seminariów naukowych. Mając na względzie powyższe ustalenia, **działalność dydaktyczną i organizacyjną doktora Grzegorza Pastuszko oceniam jako znaczącą.**

5. Konkluzja recenzji.

Biorąc pod uwagę okoliczność, iż dorobek naukowy Habilitanta stanowi znaczny wkład w rozwój nauk prawnych, jak również pozytywnie oceniając jego istotną aktywność naukową, dydaktyczną i organizacyjną, stwierdzam, że **osiągnięcia Pana doktora Grzegorza Pastuszko spełniają wymogi przewidziane w art. 16 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (t. j.: Dz. U. z 2017 r., poz. 1789), w związku z art. 179 ust. 1 ustawy z dnia 3 lipca 2018 r. Przepisy wprowadzające ustawę - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2018 r., poz. 1669, z 2019 r., poz. 39) względem osób ubiegających się o stopień doktora habilitowanego, w następstwie czego opowiadam się za kontynuowaniem czynności w przewodzie habilitacyjnym, a w dalszej kolejności za nadaniem Panu doktorowi Grzegorzowi Pastuszko stopnia naukowego doktora habilitowanego nauk prawnych.**

Lublin, 8 stycznia 2020 r.

Sławomir Patyra

